

Оригинални научни рад

УДК: 342.72/.73(=163.41)(497.115)

271.222(497.11)-523.6(497.115):323.23

DOI: 10.5937/zrffp56-64043

ПРАВНИ ИЗАЗОВИ ЗАШТИТЕ СВОЈИНСКИХ ПРАВА СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ: СТУДИЈА СЛУЧАЈА МАНДАСТИРА ВИСОКИ ДЕЧАНИ

Даница Н. КАБАШИЋ¹

Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици

Правни факултет

Катедра за грађанскоправне науке

Косовска Митровица (Србија)

¹ danica.kabasic@pr.ac.rs; <https://orcid.org/0000-0003-4846-5168>

Примљен: 12. 1. 2026.
Прихваћен: 23. 6. 2026.

ПРАВНИ ИЗАЗОВИ ЗАШТИТЕ СВОЈИНСКИХ ПРАВА СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ: СТУДИЈА СЛУЧАЈА МАНАСТИРА ВИСОКИ ДЕЧАНИ²

Кључне речи:
Високи Дечани;
Српска
православна
црква;
Косово и Метохија;
ограничења права
својине;
право на мирно
уживање имовине;
уговор о поклону.

Сажетак. Специфичне политичко-правне околности на простору Косова и Метохије након 1999. године значајно су ограничиле и угрозиле остваривање права својине Српске православне цркве, нарочито у погледу непокретности од изузетног духовног, културног и историјског значаја. Иако су ова права формално призната, њихово ефективно остваривање у пракси често је онемогућено институционалним опструкцијама, селективном применом прописа и одсуством делотворних механизма за извршење правноснажних судских одлука. Такво стање доводи до ситуације у којој право својине постоји *de iure*, али без пуне правне заштите и могућности несметаног уживања. Као студија случаја анализиран је правни спор који се више од две деценије водио поводом уписа права својине манастира Високи Дечани на 24 ха земљишта у катастар непокретности, упркос постојању ваљане правне документације и правноснажних судских одлука. Поступак је окончан тек 2024. године, и то изван оквира редовног институционалног деловања, у ширем контексту међународних оцена стања владавине права. Полазећи од правнодогматске анализе, студије случаја и анализе судске праксе, уз коришћење релевантних правних аката, судских одлука, званичних извора и теренског материјала који обухвата увид у документацију и комуникацију са учесницима поступка, рад испитује правни карактер и последице вишегодишњег неизвршења судске одлуке. Резултати анализе указују да се такво поступање може квалификовати као повреда права на правично суђење и права на мирно уживање имовине, али и као облик мешања у имовинска права који, према својим последицама, одговара концепту *de facto* експропријације, будући да је носиоцу права својине ускраћена могућност његовог стварног вршења. У закључку се указује да одсуство делотворног механизма за извршење судских одлука представља један од кључних изазова владавине права, јер доводи у питање саму суштину формално гарантованих својинских права и подрива поверење у ефикасност правног поретка.

² Рад представља резултат истраживања које финансира Министарство науке, технолошког развоја и иновација према Уговору бр. 451-03-34/2026-03/200254 од 5. фебруара 2026. године.

Уводни и нормативни оквир защити права својине

Несклад између онога што право формално гарантује и онога што је у стварности могуће остварити, односно између правне норме и фактичког стања, представља значајан изазов за бројне власнике непокретности на простору Косова и Метохије. Правна сигурност на овом подручју, посебно у погледу стварних права, дугорочно је доведена у питање услед сложених политичких и институционалних околности.³ Та ситуација посебно долази до изражаја у случају манастира Високи Дечани, који, упркос важећој правној документацији, правноснажним судским одлукама и прокламованим стандардима заштите људских права, пуне две деценије није могао да оствари своје право својине над делом земљишта површине 24 ха. Земљиште је враћено манастиру 1997. године на основу уговора о поклону закљученог са Републиком Србијом, у условима одсуства системског законског оквира за реституцију. Након промене институционалног оквира 1999. године, „локалне власти” у „општини Дечани” оспорице су правно дејство овог уговора, што је резултирало вишегодишњим онемогућавањем уписа права својине у катастар непокретности, као и ограничавањем фактичког приступа предметном земљишту. Упркос томе што је право манастира потврђено и од стране „Уставног суда” у Приштини 2016. године, упис у катастар извршен

³ Свако навођење „правних” извора („закона”, других „општих аката”, одлука „судова” и „органа управе”, „службених гласила” и сл.), назива њихових доносилаца и других „институција”, као и фактичких радњи тих „институција”, које се односи на *de facto* власти на Косову и Метохији, биће, за потребе овог рада, означено одговарајућим знацима интерпункције – знацима навода, имајући у виду да су те власти, са становишта правног поретка Републике Србије, нелегалне. Свако навођење ових података има искључиво технички карактер, врши се у сврху стручно-научне анализе и не може се ни на који начин тумачити као довођење у питање јединства правног поретка Републике Србије, у складу са чл. 4. и 194. Устава Републике Србије, нити њеног територијалног интегритета и суверенитета, у складу са Повељом Уједињених нација и Резолуцијом Савета безбедности Уједињених нација бр. 1244.

је тек у марту 2024. године, и то не у оквиру редовног институционалног поступања, већ у ширем контексту међународних притисака повезаних са процесом приступања „Косова” Савету Европе.

Описане околности указују на постојање елемената који, према својим ефектима, могу одговарати концепту *de facto* експропријације, односно ситуацији у којој право својине формално постоји, али је његово фактичко вршење дугорочно онемогућено. У том смислу, вишегодишње неизвршење правноснажне судске одлуке, праћено одсуством делотворних механизма за њено спровођење, доводи до суштинског ускраћивања овлашћења која чине садржину права својине. Иако је у раду анализиран конкретан случај манастира Високи Дечани, указане појаве могу имати и шири значај у контексту остваривања својинских права у сложеним политичко-правним околностима.

Право својине представља једно од основних имовинских права, чија је заштита обезбеђена како у унутрашњим правним системима тако и у релевантним међународноправним инструментима. У правној теорији дефинише се као „најшира правна власт држања, коришћења и располагања са ствари која делује према свима” (Ковачевић-Куштримовић и Лазић, 2009, стр. 59), док га неки аутори сликовито означавају као „краљицу свих стварних права” (Челић, 2016, стр. 125). Стицање права својине, поред постојања правног основа, захтева и упис у јавни регистар као *modus acquirendi* (Станковић и Орлић, 1999, стр. 64), који се на простору Косова и Метохије, због комплексне политичко-правне ситуације, не може увек спровести на уобичајен и правно сигуран начин (Миловић Кујунџић, 2025, стр. 40).⁴ Иако право својине има карактер апсолутног права, ограничења јавноправног карактера нису реткост, било да је реч о ограничењима у погледу коришћења и располагања земљиштем или директна, као што су експропријација (Челић, 2021, стр. 546), изградња инфраструктуре или режим заштите непокретности од посебног друштвеног значаја, попут културних добара (Закон о основама својинскоправних односа, 2005, чл. 5).

Право на мирно уживање имовине зајемчено је чл. 1 Протокола бр. 1 уз Европску конвенцију о људским правима, који обавезује државе да обезбеде делотворну заштиту имовинских права. Према пракси Европског суда за људска права, заштита овог права не односи се само на формално постојање права својине већ и на могућност његовог стварног и несметаног уживања (Поповић, 2016, стр. 414). У том смислу, дуготрајно неизвршење правноснажне судске одлуке може представљати мешање у право на мирно

⁴ О системским правним и практичним препрекама приликом прибављања и евидентирања својине на непокретностима на простору АП Косова и Метохије, укључујући дисконтинуитет катастра, неприхватање јавних исправа и институционалне опструкције видети Миловић Кујунџић, 2025, стр. 39–49.

уживање имовине, нарочито када доводи до ситуације у којој носилац права није у могућности да своје право фактички остварује.⁵ Ови стандарди имају посебан значај за анализу предметног случаја, будући да указују на то да се повреда права својине не исцрпљује у формалном лишењу тог права, већ може постојати и у ситуацијама у којима је његово остваривање онемогућено услед институционалног непоступања.

Управо однос између индивидуалног права и јавног интереса, који уједно одређује и границе права својине, добија посебан значај у ситуацијама у којима је уживање имовине угрожено деловањем институција које не поштују релевантне међународне стандарде заштите имовине, а неретко ни сопствене позитивноправне прописе, што се у овом раду разматра на примеру манастира Високи Дечани. Нарочито је изражена појава фактичког лишавања имовине путем административних опструкција, непризнавања правноснажних одлука и селективне примене прописа, што у целини доводи до озбиљног нарушавања правне сигурности у области својинских односа, посебно када је реч о непокретностима у својини Српске православне цркве (надаље: СПЦ). Упркос нерешеним политичким питањима и различитим тумачењима статуса територије, анализирани случај указује на то да остваривање права на мирно уживање имовине у пракси може бити условљено степеном институционалне делотворности, што доводи у питање његову делотворну заштиту као једног од темељних елемената владавине права.

Методологија и извори

У раду је примењен комбиновани методолошки приступ који обухвата студију случаја, правнодогматску анализу и анализу судске праксе. Централни предмет истраживања представља случај манастира Високи Дечани, посматран као репрезентативан пример остваривања права својине у условима изражене институционалне и политичке условљености. Основно истраживачко питање усмерено је на испитивање утицаја институционалних и политичких фактора на остваривање права својине, нарочито у ситуацијама у којима постоји јасан правни основ и правноснажна судска одлука, али изостаје њено извршење у пракси. У том смислу, рад полази од претпоставке да формално признавање права својине не подразумева нужно и његово пуно и делотворно остваривање. Интерпретација релевантних правних извора, судске праксе и међународноправних стандарда вршена је применом

⁵ Иако „Косово” није чланица Савета Европе, његовим „уставним” и „законодавним” оквиром предвиђена је директна примена Европске конвенције о људским правима и њених протокола, укључујући чл. 1 Протокола бр. 1, који гарантује право на мирно уживање имовине. Видети „Устав Косова”, чл. 22, 53; Европска конвенција о људским правима, чл. 1 Протокола бр. 1.

нормативног метода, у његовој позитивноправној и упоредноправној варијанти, као и општих и посебних техника тумачења правних норми. У фокусу анализе налазе се, пре свега, стандарди заштите права на мирно уживање имовине из чл. 1 Протокола бр. 1 уз Европску конвенцију о људским правима и пракса Европског суда за људска права, као и начин на који се ти стандарди рефлектују у конкретном случају. Посебан сегмент истраживања заснован је на теренском раду, који је обухватио посету манастиру Високи Дечани и неформални разговор са главним правним саветником Епархије рашко-призренске. Том приликом аутору је омогућен непосредан увид у релевантну документацију, укључујући уговор о преносу непокретности, правноснажне судске одлуке и документацију која се односи на поступак уписа права својине у катастар непокретности. Корпус извора обухвата правне акте, судске одлуке, званична саопштења и релевантне медијске извештаје, одабране према критеријуму њихове непосредне повезаности са предметом истраживања и значаја за реконструкцију чињеничног и правног оквира. Појам *de facto* лишавања имовине користи се као аналитичка категорија за означавање ситуације у којој право својине формално постоји и носилац права задржава одређени степен фактичке контроле над непокретношћу, али изостају његово пуно и делотворно остваривање и одговарајућа институционална заштита. У том смислу, указује се на постојање значајног раскорака између формалног правног статуса и стварних могућности уживања својине, што се у конкретном случају испољава у условима дуготрајног неизвршења судских одлука и ограничене делотворности правне заштите. У раду су изнете и нормативне оцене аутора о улози институционалних и политичких фактора у остваривању права својине, које су јасно означене и засноване на анализи утврђених чињеница и релевантних правних извора.

Манастир Високи Дечани као симбол историјској и културној наслеђа

Манастир Високи Дечани представља једну од најзначајнијих средњовековних српских задужбина. Његов оснивач био је краљ Стефан Урош III Дечански, који је започео изградњу 1327. године, док је радове довршио 1335. године његов син, цар Душан (Тодић и Чанак-Медић, 2005, стр. 16). Значај манастира потврђују и сведочанства средњовековних извора⁶, што указује на симболички и политички капитал који је владар у њега унео (Gavrilović,

⁶ Архитектура манастира спаја елементе западне романике и готике са византијским и моравским стилским одликама и сматра се једним од најлепших остварења српске средњовековне монументалне архитектуре. О архитектури, развоју и ликовном наслеђу манастира Високи Дечани видети Тодић и Чанак-Медић, 2005.

2023, стр. 231). Према чувеној *Дечанској йовелџи* из 1330. године, коју је издао краљ Стефан Урош III Дечански поводом оснивања манастира, Високи Дечани су богато даровани пространим властелинствима.⁷ Простирала су се од Комова до Белог Дрима, укључујући села и катуне у Полимљу, Дреници, Призрену и Алтину, на јужним падинама Проклетија, у данашњој североисточној Албанији. Наведене области сврставају се међу највеће манастирске поседе у средњовековној Србији, упоредиве са онима које је поседовао манастир Хиландар. Даровнице су убрзо потврђене и проширене у две касније хрисовуље – једној у време краља Душана и другој током његове владавине као цара, чиме је правни статусседа додатно учвршћен и уређен (Тодић и Чанак-Медић, 2005, стр. 20). Упркос бројним угрожавањима током историје, као и разарањима током XX и почетка XXI века, манастир Високи Дечани успео је да сачува свој духовни и културни идентитет.

Након оружаних сукоба 1999. године и повлачења српских снага са Косова и Метохије, управљање покрајином преузели су Мисија Уједињених нација (УНМИК) и снаге НАТО-а у оквиру КФОР-а.⁸ У том периоду дошло је до масовног уништавања српских православних светиња на Косову и Метохији, при чему су манастири и цркве били изложени рушењу, скрнављењу и паљењу, у оквиру ширег процеса брисања трагова српског присуства (Медојевић и Милосављевић, 2022, стр. 251). Упркос мандату УНМИК-а и КФОР-а да обезбеде безбедно окружење и заштиту основних права, укључујући и заштиту културних добара, чињеница да је у периоду након 1999. године, под мандатом мисије УН, уништен значајан број објеката српског православног културног наслеђа, укључујући више од 110 цркава и манастира до 2004. године, као и још 39 објеката СПЦ током мартовског насиља исте године (Филиповић, 2025, стр. 685), указује на ограничен дomet ефикасности ових механизма у спречавању таквих појава.⁹ Организација Уједињених нација за образовање, науку и културу (Унеско) прогласила је 2004. године манастир спомеником светске културне баштине, истичући

⁷ Према подацима Државног архива Србије, *Дечанска йовелџа* обухвата 83 села са 2.666 земљорадничких и 2.166 сточарских домаћинстава. Оригинал хрисовуље чува се у Државном архиву Србије.

⁸ УНМИК представља Привремену мисију Уједињених нација на Косову и Метохији, успостављену 1999. године Резолуцијом 1244 Савета безбедности УН, са мандатом да обезбеди административну и институционалну подршку у периоду транзиције. КФОР су мировне снаге под окриљем НАТО-а, чији је задатак очување безбедности и стабилности на територији Косова и Метохије. Видети NATO, n.d.; UNMIK, n.d.

⁹ Видети *Свейишње и кулййурна добра унишййени у марййовском йойрому 2004. йодине*, званични документ који садржи попис уништених и оштећених верских и културних објеката, са навођењем конкретних локалитета и размера разарања током мартовског насиља 2004. године.

његов културни и историјски значај.¹⁰ Ипак, формални међународни статус и гаранције заштите нису спречиле сталну угроженост објекта и његовог братства, што потврђује и континуирано присуство страже италијанског КФОР-а.¹¹

Историјски развој имовинскојравној ситуације манастира Високи Дечани

Манастир Високи Дечани је, према катастарским подацима из периода пре национализације, располагао земљишним фондом од 808 ха, од чега је 208 ха било под обрадивим земљиштем, а 600 под шумом. Непокретности су се налазиле како у непосредној околини манастира тако и на ширем подручју некадашњих срезова Подримског, Ђаковичког, Пећког и Источног (Челић, 2014, стр. 575).¹²

Национализација и делимично враћање имовине (1945–1997)

Након Другог светског рата, нове комунистичке власти приступиле су експропријацији црквене имовине, позивајући се на одредбе Закона о аграрној реформи и колонизацији¹³ из 1945. године и Закона о аграрној реформи и унутрашњој колонизацији¹⁴ из 1948. године. На основу тих прописа, Извршни обласни народни одбор за Космет је без накнаде одузео манастиру већину дотадашње имовине. Иако је управа манастира уложила жалбу Обласном аграрном суду у Призрену, она је одбачена истог дана када је и поднета, чиме је одузимање земљишта постало правноснажно и извршно. Према одлуци

¹⁰ Видети Одлуку Комитета за светску баштину Унеска из 2004. године (UNESCO, 2024), којом је манастир Високи Дечани уврштен на Листу светске баштине.

¹¹ У обезбеђењу манастира учествују и војници аустријског, словеначког и молдавског контингента. Високи Дечани је последњи манастир на Косову и Метохији који се и даље налази под међународном војном заштитом, док су остали верски објекти од 2013. године под надлежношћу тзв. „косовске полиције”. Видети Аноним, n.d.

¹² Подаци о површини и структури земљишта пре национализације преузети су из катастарске евиденције, коју је аутору рада ставила на увид управа манастира Високи Дечани. Видети Челић, 2014, стр. 575.

¹³ Закон о аграрној реформи и колонизацији (Сл. лист ДФЈ, бр. 64/45; Сл. лист ФНРЈ, бр. 16/46 – обавезно тумачење, 24/46, 99/46 – обавезно тумачење, 101/47, 105/48, 4/51 – др. одлука, 19/51 – обавезно тумачење, 42 и 43/51 – испр. обавезног тумачења, 21/56, 52/57 – др. закон и 55/57; Сл. лист СФРЈ, бр. 10/65).

¹⁴ Закон о аграрној реформи и унутрашњој колонизацији (Сл. гласник НРС, бр. 5/48, 11/49 и 34/56).

Обласног аграрног суда, манастиру је остављено свега 60 ха земљишта, док је одузето 157,70 ха обрадивог и 485,59 ха шумског земљишта. Овакво поступање тадашњих власти оправдавало се ставом да црквене установе немају потребу за већим земљишним поседима, осим уколико не уживају „већи значај” или „историјску вредност”, при чему је граница имовине била ограничена на 30 ха обрадивог земљишта и 30 ха шуме (Челић, 2014, стр. 576). Упркос томе што је манастир током послератног периода остао без већег дела својих непокретности, све до краја деведесетих година није било системског покушаја враћања одузете црквене имовине (Tawil, 2009, стр. 24).¹⁵

Тек 1997. године, у недостатку општег закона о реституцији, Влада Републике Србије приступила је враћању дела земљишта манастиру Високи Дечани. То је учињено кроз институт поклона, као тада јединог расположивог правног механизма. Уговор о поклону закључен је 6. новембра 1997. године између Владе Републике Србије, као поклонодаваца, и Српске православне епархије рашко-призренске и Манастира Високи Дечани, као поклонопримаоца. Уговором је манастиру враћено 23 ха, 46 ари и 72 м² земљишта на подручју катастарске општине Дечани, које је у претходном периоду било експроприсано у корист државе.¹⁶

Ова површина, међутим, чини само фрагмент некадашње имовине манастира. Имајући у виду да у то време није постојао општи закон о реституцији, уговор о поклону представљао је *ad hoc* покушај делимичног исправљања неправде настале након Другог светског рата. У том контексту, може се сматрати првим конкретним кораком у правцу реституције црквене имовине у Србији, иако ограниченог дмета и без системског оквира. Значај овог уговора не огледа се само у његовом непосредном правном дејству већ и у томе што је у правном смислу афирмисао право манастира на повраћај имовине, отварајући питања даљег обима и начина реституције.

¹⁵ Према наводима у литератури, значајан део земљишта које је формално припадало манастиру у послератном периоду био је предмет неовлашћеног коришћења, укључујући насељавање и обрађивање од стране трећих лица (Челић, 2014, стр. 576). О овим појавама сведоче и званични извори, укључујући допис манастира Високи Дечани упућен шефу мисије УНМИК-а, у којем се наводи да је земљиште у селу Истинић „у великој мери незаконито узурпирано од стране Албанаца који су изградили куће и обрађивали га”, као и да је манастир био приморан да део земљишта „прода” по симболичној цени, прихватајући фактичко стање (видети Letter to Mr. Steiner – Kosovo, 2002).

¹⁶ Уговор о поклону бр. 4 464-2914/97 од 6. новембра 1997. године. Приликом истраживања коришћена је архивска грађа манастира.

*Сјорови и институционалне ојсирекије
након Уговора о поклону из 1997. године*

Након оружаног сукоба 1999. године и успостављања међународне администрације на Косову и Метохији, формиран је правни оквир обележен израженом правном несигурношћу и институционалном фрагментацијом.¹⁷ У таквом нормативном и институционалном амбијенту, успостављен је систем који је функционисао ван правног поретка Републике Србије, што је довело до колизије различитих правних режима и отежаног остваривања имовинских права (Радовановић, 2023, стр. 151–159). Као централно правно питање у наведеном нормативном и институционалном оквиру издваја се пуноважност Уговора о поклону из 1997. године, као и могућност његовог признавања и уписа у катастар непокретности, што ће бити предмет даље анализе.

Пчеларско предузеће „Апико“ из Дечана, које је у спору иступало као носилац права на спорним непокретностима, поднело је тужбу против манастира Високи Дечани, Општине Дечани и Републике Србије. У поступку, уз озбиљне процесне и материјалноправне повреде¹⁸, „Општински суд у Дечанима“ 28. јуна 2002. године донео је „пресуду“ којом је поништен Уговор о поклону, а право својине признато тужиоцу, уз налог да се предметне непокретности предају тужилаштву у року од 15 дана. Истог дана уследила је и друга „пресуда“ у поступку који је покренуло туристичко предузеће „Илирија“, такође са циљем оспоравања уговора (SCC-08-0226, SCC-08-0227 и KI132/15).¹⁹ У оба поступка тужене стране нису биле позване нити су

¹⁷ Након преузимања управе од стране међународних мисија 1999. године наступио је период обележен систематским насиљем над српским становништвом, масовним разарањем и паљењем православних светиња, узурпацијом непокретности и скрнављењем културних добара. Тај период, праћен укидањем институционалног присуства Републике Србије, оставио је дубоке последице по правну сигурност и остваривање имовинских права. Осим бројних сведочења српског становништва и СПЦ, на систематско уништавање и узурпацију указују и међународни извештаји. Тако у извештају генералног секретара УН стоји: „The destruction of Serbian Orthodox cultural and heritage sites was particularly deplorable... deliberate attacks on homes, religious buildings and monument...“ (UN Security Council, 2004). У послепатном извештају о културном наслеђу наводи се: „[...] many Orthodox churches and villages were subjected to systematic vandalism and destruction“ (Cultural Heritage in Kosovo, 2000). У студији о културном наслеђу под опсадом истиче се: „[...] about 150 churches and monasteries were destroyed or damaged in March 2004“ (Salsano, 2025). Видети и OSCE Mission in Kosovo, 2022.

¹⁸ Под тим се нарочито подразумева вођење поступка у одсуству тужених страна и доношење пресуде због изостанка, као и битне повреде одредаба парничног поступка утврђене у другостепеном поступку, укључујући одлучивање ван тужбеног захтева и неправилну доставу судских аката.

¹⁹ Видети „Специјално веће Врховног суда Косова“ (EULEX), предмет: SCC-08-0226 (Apiko): „On 28. 6. 2002. the Trial Panel issued the Judgment annulling the donation

учествовале у расправи. Поступак је вођен искључиво на албанском језику, без обезбеђивања превода и без уредне доставе тужбе туженима. Овакве околности указују на повреду основних процесних гаранција тада важећег Закона о парничном поступку²⁰ (чл. 103), као и начела једнакости странака и права на правично суђење из чл. 6 Европске конвенције о људским правима.

У образложењу ових „пресуда“, „суд“ је закључио да Република Србија у време закључења уговора није имала право својине над предметним земљиштем, позивајући се на УНМИК Уредбу бр. 1999/24 и на правни режим пре 1989. године (SCC-08-0226, EULEX, 2013). Истовремено је заузет став да уговор „не може бити у промету“ као акт који се односи на друштвену својину, али је, упркос томе, прихваћен као доказ у корист тужиоца. Овакво образложење указује на унутрашњу противречност у правном резонувању и отвара питање доследности у примени релевантних прописа. Уједно, у образложењу су присутне и оцене које излазе из оквира строго правне аргументације, попут квалификације да је уговор закључен „у време репресивних мера“. Поред тога, имајући у виду природу спорног правног односа, поставља се и питање стварне надлежности органа који је одлучивао, с обзиром на то да су спорови у вези са друштвеном и друштвено-капиталном својином били у надлежности посебних тела успостављених у оквиру УНМИК администрације. У том смислу, поступање „општинског суда“ може се довести у везу са прекорачењем надлежности и додатним усложњавањем правне сигурности у конкретном случају. На жалбу Општине Дечани и других тужених, „Окружни суд у Пећи“ 25. октобра 2005. године укинуо је обе првостепене „пресуде“ и вратио предмете на поновно одлучивање. Другостепени „суд“ утврдио је да су у поступку учињене битне повреду одредаба парничног поступка, услед чега су првостепене „пресуде“ укинуте. Из доступне документације произлази да су спорне одлуке донете као пресуде због изостанка (енгл. *default judgment*), без учешћа тужених страна, што указује на недостатке у погледу процесних гаранција. Овом одлуком првостепене „пресуде“ формално су уклоњене из правног поретка, али је спор остао отворен и наставио да производи последице у наредним годинама. У периоду након 2005. године није дошло до непосредног усклађивања стања у катастру, док је предмет у међувремену преношен између „Косовске повереничке агенције“ и „Косовске агенције за приватизацију“. „Посебна

contract no. 0464-2914/97, verifying that the SOE Apiko is the owner..[default judgment pursuant to Art. 295 LCP]”; предмет SCC-08-0227 (Iliria): “On 28.06.2002...the Municipal Court issued the Judgment annulling the donation contract no. 1235 of 09.08.1993 and contract 0464-2914/97, and verifying that the SOE Iliria... is the owner [default judgment]”.

²⁰ Закон о парничном поступку (надаље: ЗПП) (Службени лист СФРЈ, бр. 4/77, 36/77 – испр., 36/80, 69/82, 58/84, 74/87, 57/89, 20/90; Службени лист СРЈ, бр. 27/92, 31/93, 24/94, 28/96, 29/98, 49/99 – одлука СУС, 16/2001; Службени лист РС, бр. 115/2005, 111/2009 и др.).

комора Врховног суда Косова” одбила је 27. децембра 2012. године тужбе „Апика” и „Илирије” као неосноване (SCC-08-0226; SCC-08-0227). Паралелно, покушаји „поравнања” нису резултирали уписом права својине у катастар, што је додатно продужило неизвесност у погледу коначног правног статуса спорних непокретности.²¹

Одлука „Уставног суда Косова” и (не)сировођење уписа

Одлуком број К132/15 од 19. маја 2016. године, „Уставни суд Косова” усвојио је жалбу манастира Високи Дечани и утврдио повреду права на правично суђење, гарантованог чл. 31 „Устава Косова”²² у вези са чл. 6. Европске конвенције о људским правима. Том „одлуком” поништене су „одлуке” Апелационог већа „Специјалне коморе Врховног суда Косова” из 2015. године, док је истовремено потврђено да су „пресуде” „Већа за право својине” из 2012. године (бр. SCC-08-0226 и бр. SCC-08-0227) коначне, обавезујуће и да имају снагу *res judicata*. Такође, „Суд” је потврдио да је манастир стекао право својине на приближно 24 ха земљишта на основу уговора о поклону из 1997. године, са ваљаним правним основом утврђеним „пресудама”, те наложио органима да без одлагања спроведу упис својине у катастар непокретности.

И поред обавезујуће снаге одлуке „Уставног суда Косова”, њена примена изостала је пуних осам година (прим. аут.). Такав пропуст представља очигледан пример институционалног игнорисања начела владавине права, са циљем онемогућавања СПЦ да оствари право на мирно уживање имовине. Пасивност катастарских органа и органа локалне самоуправе довела је до наставка правне несигурности у погледу имовине манастира, што јасно указује на континуирану праксу институционалне дискриминације. Иако је у пресуди из 2016. године изричито утврђено да су одлуке „Специјалне коморе Врховног суда” *res judicata* и да њихово игнорисање представља мешање у право на имовину, надлежне институције су се оглушиле о судски налог. На тај начин је у пракси доведена у питање делотворност судске заштите као темељног механизма владавине права. Овакво поступање није у складу ни са стандардима Европског суда за људска права, који доследно истиче да неспровођење правноснажних судских одлука представља повреду права

²¹ Видети „Специјално веће Врховног суда Косова” (EULEX), предмет SCC-08-0226, 2013, у делу који се односи на пресуде из 2002. године и њихово укидање од стране „Окружног суда у Пећи”.

²² „Устав Косова” („Службени лист (Gazeta Zyrtare)”, бр. 25/2008), усвојен је 15. јуна 2008. године.

на правично суђење из чл. 6 Европске конвенције о људским правима, као и права на мирно уживање имовине из чл. 1 Протокола бр. 1.²³

Тврдње о наводном недостатку механизма за спровођење одлуке нису правно одрживе, будући да чл. 116 „Устава Косова” изричито прописује да су одлуке „Уставног суда” обавезујуће за све органе власти. У таквом правном оквиру постојали су нормативни механизми за обезбеђење њиховог извршења, укључујући и одговарајуће облике правне одговорности службених лица која не поступају по судским одлукама.²⁴ У конкретном случају, изостанак поступања надлежних органа по пресуди довео је до тога да право својине манастира остане на нивоу формалног признања, без стварног дејства у правном промету. Овакво поступање представља озбиљно нарушавање начела владавине права, будући да се правноснажна судска одлука лишава своје делотворности. Овај случај, стога, превазилази оквир појединачног спора и указује на постојање ширег системског проблема у обезбеђивању делотворне заштите имовинских права, што отвара и питање међународноправне одговорности због повреде чл. 1 Протокола бр. 1 уз Европску конвенцију о људским правима. Истовремено, доношење ове одлуке изазвало је снажну негативну реакцију у локалној заједници (Council of Europe, 2024). У мају 2016. године у општини Дечани одржан је масовни протест, на којем је учествовало више хиљада људи, махом припадника већинске заједнице, са транспарентима на албанском језику, попут: „Уставни суд је погазио правду” и „Ово није правда”. Протест је организован уз подршку председника општине Расима Сељманаја и више представника тада владајућих политичких странака. Сам Сељманај је јавно изјављивао да одлука неће бити примењена, наглашавајући да „неће дозволити упис у катастар”

²³ У пракси Европског суда за људска права, неспровођење правноснажних судских одлука може имати обележја структурног или системског проблема у функционисању правног система, посебно у случајевима континуираног и институционализованог пропуста органа да обезбеде њихово извршење, чиме се право на судску заштиту и право на мирно уживање имовине своде на формално признање без практичног дејства. Видети *Хорнсди њројтив Грчке*, пресуда Европског суда за људска права од 19. марта 1997. године; *Брумареску њројтив Румуније*, пресуда Великог већа од 28. октобра 1999. године; *Имобилиаре Сафи њројтив Италије*, пресуда Великог већа од 28. јула 1999. године; *Бурдов њројтив Русије*, пресуда од 7. маја 2002. године; *Бурдов њројтив Русије* (бр. 2), пресуда од 15. јануара 2009. године.

²⁴ Видети „Кривични закон Косова” („Службени лист (Gazeta Zyrtare)”, бр. 2/2019), Закон бр. 06/L-074, усвојен 14. јануара 2019. године. Према важећем правном оквиру, у конкретном случају надлежни органи, пре свих катастарска служба и општинске власти у Дечанима, нису поступили по пресуди, иако је постојала правна могућност покретања поступка против одговорних лица, укључујући директора катастра, председника општине и друга службена лица. Изостанак примене ових механизма указује на ограничену делотворност правне заштите у пракси.

(Nikci, 2016). На тај начин су, управо носиоци локалне власти који су били дужни да спроведу закон, постали отворени противници његове примене.²⁵

*Уиис у катшастшар након више од две деценије:
неизвршење судске одлуке као изазов владавине права*

Након што је „Уставни суд Косова” 2016. године донео „одлуку” у корист манастира, којом је потврђена обавезност правоснажних пресуда „Специјализованог већа за имовину” из 2012. године, њено извршење је упорно изостајало. Уместо спровођења „судске одлуке”, уследило је дуго-трајно институционално избегавање, опструкција и одбијање надлежних „органа” да поступе у складу са пресудом, што, имајући у виду чињенице које ће бити у наставку изложене, коначно резултира доношењем формалног акта – „Решења о неизвршењу пресуде” у предмету КИ132/15.²⁶

Решење о неизвршењу: институционално одбијање обавезе

Манастир је, у настојању да покрене поступак извршења, поднео први захтев катастарској служби општине Дечани 23. априла 2017. године. Општинска управа је у мају исте године тај захтев одбила, након чега је поднета жалба „Косовској агенцији за катастар”. Иако је манастир благовремено доставио сву тражену документацију, „агенција” није предузела ниједну конкретну радњу ради спровођења „судске одлуке”. Због тога је 8. марта 2018. године „Уставном суду Косова” упућен допис у којем је указано на континуирано одбијање општине Дечани да поступи по обавезујућој одлуци и затражено да „Суд”, у складу са чл. 116. „Устава Косова”, предузме мере ради обезбеђења извршења пресуде (ставови 15–24, „Решења о неизвршењу пресуде у предмету” КИ132/15, 2021). Упркос упозорењу које је „Суд” упутио надлежним органима у новембру 2019. године, до извршења није дошло. Стога је 22. септембра 2021. године „Суд” донео званично „Решење о неизвршењу”, у којем је констатовао да ни након пет година од доношења одлуке није дошло до њене примене и да надлежни органи нису предузели ниједну конкретну радњу ради њене реализације.

²⁵ Видети Anonim, 2016; Nikci, 2016. Видети и међународне извештаје који указују на изостанак извршења „одлуке Уставног суда” и њено јавно оспоравање од стране политичких актера и институција, укључујући и наводе да „одлука” из 2016. године није била спроведена током више година и да је била предмет критике од стране јавних функционера, што је довело у питање поштовање начела владавине права.

²⁶ „Уставни суд Косова”, Решење о неизвршењу пресуде у предмету: КИ132/15, 24. новембар 2021.

Као посебно значајне, издвојене су следеће околности:

1. „Општина Дечани”, након захтева манастира, одржала је ванредну седницу и донела „одлуку” којом се противи спровођењу „пресуде” и наложила „својој катастарској служби”, као и „надлежној агенцији”, да не поступе по њој;

2. У „допису” од 1. септембра 2021. године, „општина” је поновила став да „нема ниједан разлог, нити обавезу” да спроведе ту „пресуду”, јер се са њом „не слаже”;

3. „Катастарска агенција”, упркос обавезујућем „решењу” из 2020. године, одбила је да поступи по њему, позивајући се на захтев „председника општине Дечани” да се „предмет не процесуира” све док трају политички преговори о спорној имовини (ставови 25–38, Решења о неизвршењу пресуде у предмету КИ132/15, 2021).

На основу наведеног, „Суд” је утврдио да је дошло до институционалног одбијања извршења, те да су „органи власти”, укључујући и оне који су непосредно надлежни, поступали супротно чл. 116. „Устава Косова”, који прописује обавезност „одлука” овог „суда” (ставови 39–43 „Решења о неизвршењу пресуде у предмету КИ132/15”, 2021). У образложењу је „Суд” упутио на сопствену праксу у другим предметима неизвршења, као и на стандарде Европског суда за људска права, посебно наглашавајући да би право на правично суђење било „илузорно” уколико коначне „судске одлуке” остану неиспуњене²⁷, јер би то представљало озбиљно нарушавање начела правне сигурности.

Иако је „Суд” изрекао формално упозорење и обавестио надлежно тужилаштво, из самог тока поступка не произлази да су након доношења овог „решења” уследиле делотворне мере усмерене на обезбеђење његовог извршења, нити да је дошло до санкционисања надлежних или покретања поступака за утврђивање одговорности лица која су одбила да спроведу „судску одлуку”. У том смислу, наведени случај указује на ограничен дomet судске заштите у ситуацијама у којима изостаје поступање органа надлежних за извршење, што представља значајан изазов за остваривање начела владавине права и ефективну заштиту имовинских права.

Правна квалификација неизвршења судске одлуке

Неизвршење обавезује „судске одлуке” у предмету КИ132/15 поставља питање његове правне квалификације у светлу стандарда Европске конвенције о људским правима. У складу са праксом Европског суда за људска права,

²⁷ Видети *Хорнсби против Грчке*, чл. 40, у коме је „Суд” истакао да би право на суд било илузорно уколико правноснажне одлуке не би биле извршене.

извршење правноснажне судске одлуке представља саставни део права на правично суђење из чл. 6 Конвенције, будући да судска заштита губи свој практични ефекат уколико одлука остане неиспуњена. Како произлази из чињеница утврђених у „Решењу о неизвршењу пресуде”, у конкретном случају извршење није изостало услед објективних или техничких препрека, већ као последица непоступања надлежних органа, што упућује на потребу да се такво стање анализира не само као процесна повреда већ и у контексту заштите имовинских права.

Последице неизвршења у овом случају не задржавају се на повреди права на правично суђење, већ се непосредно одражавају и на остваривање права на мирно уживање имовине из чл. 1 Протокола бр. 1 уз Европску конвенцију о људским правима. Иако је „судском одлуком” утврђено право својине манастира Високи Дечани, њено вишегодишње неизвршење, праћено онемогућавањем уписа у катастар, доводи до ситуације у којој носилац права није у могућности да то право ефективно остварује. У том смислу, повреда имовинског права у конкретном случају не произлази из формалног лишења својине, већ из трајног онемогућавања њеног вршења, што захтева даљу анализу правне природе таквог мешања.

У оквиру праксе Европског суда за људска права, мешање у право на мирно уживање имовине може се испољити као лишење имовине, контрола коришћења имовине или као опште мешање у остваривање овог права. У конкретном случају, спорно поступање не може се подвести под лишење имовине, будући да право својине манастира није формално одузето, нити је дошло до преноса права на друго лице. Истовремено, не ради се ни о класичној контроли коришћења имовине, с обзиром на то да није реч о законитом уређењу начина њеног коришћења, већ о изостанку било каквог правног оквира који би омогућио њено вршење. Стога се описано стање може најпре квалификовати као опште мешање у право на мирно уживање имовине, које се, имајући у виду његово трајање, интензитет и последице, у овом раду даље анализира кроз концепт тзв. *de facto* експропријације.

У складу са праксом Европског суда за људска права, свако мешање у право на мирно уживање имовине мора бити засновано на закону, усмерено ка легитимном циљу и пропорционално том циљу, односно мора постојати правична равнотежа између захтева општег интереса и заштите појединачних права. У конкретном случају, из утврђених чињеница не произлази постојање легитимног циља који би могао оправдати вишегодишње неизвршење обавезујуће судске одлуке, нити је успостављена било каква равнотежа између интереса носиоца права и евентуалних јавних интереса. Напротив, изостанак поступања надлежних органа довео је до потпуног онемогућавања вршења права својине, без постојања делотворног правног средства за отклањање таквог стања. Имајући у виду да су пропусти у поступању учињени од стране органа јавне власти, њихово деловање се

може приписати „држави”, која је, у складу са позитивним обавезама, била дужна да обезбеди извршење коначне судске одлуке и ефективну заштиту имовинског права.

Полазећи од наведеног, може се закључити да конкретан случај превазилази оквир појединачне повреде и указује на постојање ширих структурних проблема у обезбеђивању делотворне судске заштите и заштите имовинских права. Континуирано неизвршење обавезујуће „судске одлуке”, у комбинацији са изостанком било каквих санкција или механизма одговорности, доводи до ситуације у којој судска заштита остаје без практичног ефекта, а носилац права лишен могућности његовог остваривања. У том смислу, описано поступање не представља само повреду појединачних права већ доводи у питање и основне елементе владавине права, пре свега правну сигурност и обавезност судских одлука. Такво стање, посматрано у целини, потврђује да неизвршење у конкретном случају има карактер интензивног и трајног мешања у имовинско право, које по својим последицама може бити упоредиво са *de facto* експропријацијом.

Уџис ѣрава својине у катѣастѣар 2024. ѣодине: чињенични исход и ѣравни значај

Званичну потврду да је спорно земљиште површине 24 ха, након више од две деценије правне борбе, уписано у катастар као власништво манастира Високи Дечани, Епархија рашко-призренска објавила је 20. марта 2024. године. У саопштењу је наведено да је овлашћени представник манастира тог дана добио извод из Централног катастра у Приштини, у којем је као власник уписан манастир, на основу одлуке „Уставног суда Косова” из 2016. године (Епархија рашко-призренска, 2024). Иако је овим уписом формално потврђено правно стање већ утврђено правноснажним пресудама из 2012. године и одлуком из 2016. године, његово извршење уследило је тек након вишегодишњег изостанка поступања надлежних органа, што указује на значајан временски дисконтинуитет између утврђеног права и могућности његовог остваривања.

Посебан значај за спровођење уписа имале су околности које указују на постојање ширег институционалног и спољнополитичког контекста у којем је до њега дошло. У оквиру разматрања апликације за чланство у Савету Европе, питање извршења одлуке у предмету КИ132/15 није третирано као изолован случај, већ као једно од кључних питања у оцени испуњености стандарда владавине права. У извештају Парламентарне скупштине Савета Европе посебно је истакнуто да је извршење одлуке у предмету Високи Дечани постало централно питање у разматрању апликације, уз нагласак да одлука није била спроведена током дужег временског периода и да је њено

неизвршење било праћено јавним и политичким оспоравањем (Parliamentary Assembly of the Council of Europe, 2024a, стр. 16–18).²⁸

Истовремено, у пратећим документима истог поступка наглашено је да је спровођење наведене одлуке, извршено у марту 2024. године, оцењено као значајан помак у правцу поштовања владавине права, односно као опипљив показатељ институционалне спремности да се обезбеди примена судских одлука, независно од политичких околности (Parliamentary Assembly of the Council of Europe, 2024b).²⁹ Иако такве оцене не подразумевају формално постављање услова у правном смислу, оне указују да је питање извршења одлуке у предмету Високи Дечани било интегрални део шире институционалне процене у оквиру поступка приступања „Косова” Савету Европе. У том контексту, временско поклапање између интензивирања процеса приступања Савету Европе и коначног спровођења уписа у катастар упућује на закључак да остваривање утврђеног права није било искључиво резултат редовног функционисања правног система. Напротив, чињеница да је извршење уследило тек након што је питање примене судске одлуке добило значај у оквиру међународне процене владавине права указује да је делотворност правне заштите у конкретном случају била условљена и ширим институционалним околностима. Такво стање потврђује да формално постојање права, утврђеног правноснажном судском одлуком, само по себи није било довољно за његово остваривање, већ да је његова реализација зависила од фактора који превазилазе унутрашњи нормативни оквир. Сходно томе, коначан упис права својине у катастар може се посматрати не само као резултат примене правних норми, већ и као исход сложеног односа између правних обавеза и спољних институционалних механизма који утичу на њихово спровођење.

²⁸ У извештају се наводи да „the implementation of the judgment [...] on the Visoki Dečani monastery [...] has become central in the consideration of Kosovo's application”, уз констатацију да одлука „Уставног суда” из 2016. године није била спроведена током више година, да је њено неизвршење било праћено јавним и политичким оспоравањем, као и да је такво поступање „undermining the role of the Constitutional Court as the guarantor of the Constitution”. Известилац додатно указује да се ради о „major rule of law issue” и наглашава неопходност њеног извршења као предуслова ефективног функционисања правног система (Council of Europe, 2024).

²⁹ Релевантни делови односе се на извршење одлуке у предмету Високи Дечани. У наведеним документима истиче се да је спровођење одлуке „Уставног суда”, реализовано у марту 2024. године, представљало „major breakthrough” и „tangible sign of commitment to the rule of law, irrespective of political considerations”, при чему се наглашава да извршење ове одлуке има посебан значај у контексту процене институционалне спремности за поштовање владавине права у поступку приступања Савету Европе (Parliamentary Assembly of the Council of Europe, 2024b).

Закључак

Случај манастира Високи Дечани јасно показује да формално признање права својине, чак и када је утврђено правноснажним судским одлукама, не представља само по себи гаранцију његовог ефективног остваривања. Вишегодишње неизвршење обавезујуће одлуке „Уставног суда Косова” у предмету KI132/15, праћено одсуством делотворних механизма за њено спровођење, довело је до ситуације у којој је носилац права био лишен могућности да своје право стварно врши, упркос његовом формалном постојању. Анализа овог случаја у светлу праксе Европског суда за људска права показује да такво поступање представља повреду права на правично суђење из чл. 6 Европске конвенције, али и мешање у право на мирно уживање имовине из чл. 1 Протокола бр. 1. Иако није дошло до формалног лишења својине, интензитет, трајање и последице неизвршења указују на постојање стања које по својим ефектима може бити упоредиво са *de facto* експропријацијом, будући да је власнику ускраћена могућност да право користи и ужива. Истовремено, чињеница да је извршење судске одлуке уследило тек након што је њено спровођење постало релевантно у оквиру међународне процене стања владавине права указује на ограничен домет унутрашњих институционалних механизма за обезбеђење правне заштите. У том смислу, случај Високих Дечана не представља само појединачни пример повреде права, већ и илустрацију структурних слабости у функционисању правног система, у којем ефективност судске заштите може бити условљена факторима који превазилазе правни оквир.

Стога, овај случај отвара шире питање делотворности правне заштите у ситуацијама у којима извршење судских одлука није обезбеђено, као и питање граница између формалног признања права и његовог стварног остваривања. Посебно се указује на значај позитивних обавеза „државе” да обезбеди не само доношење судских одлука, већ и њихово благовремено и ефективно извршење, као суштински елемент владавине права.

Коначно, случај манастира Високи Дечани показује да правни поредак, уколико није праћен делотворним механизмима принуде и одговорности, може остати на нивоу формалног признања права, без његовог стварног дејства. Управо зато, обезбеђивање извршења судских одлука представља не само техничко питање примене права, већ један од кључних показатеља стварног постојања владавине права.

Литература

- Ковачевић-Куштримовић, Р. и Лазић, М. (2009). *Стварно право*. Ниш: ПУНТА.
- Медојевић, Ј. и Милосављевић, С. (2022). Уништавање српских цркава и манастира на Косову и Метохији од 1999. до 2022. године: културно-географске детерминанте. *Зборник радова Филозофског факултета у Приштини*, ЛП (4), 238–256. <https://doi.org/10.5937/zrffp52-40045>
- Миловић Кујунџић, Ј. (2025). Остваривање права својине на простору АП Косова и Метохије. У: С. Перић (ур.), *Праћење стања људских права на Косову и Метохији* (стр. 39–50). Косовска Митровица: Правни факултет.
- Поповић, Д. (2016). *Европско право људских права* (2. измењено и допуњено издање). Београд: Службени гласник.
- Радовановић, Ђ. (2023). *Српско-албански односи и етнички сукоби у оквиру савремених друштвених промена на Косову и Метохији* (необјављена докторска дисертација). Филозофски факултет, Косовска Митровица.
- Станковић, О. и Орлић, М. (1999). *Стварно право*. Београд: Номос д.о.о.
- Тодић, Б. и Чанак-Медић, М. (2005). *Манастир Дечани*. Београд–Приштина: Центар за очување наслеђа Косова и Метохије „Mnemosyne” – Српски православни манастир Високи Дечани – Музеј у Приштини.
- Филиповић, С. (2025). Историјски континуитет затирања: уништавање цркава и манастира на Косову и Метохији 1999–2004. године. У: В. Виријевић (ур.), *Маршовски њојром 2004: узроци, разарања, последице* (стр. 671–718). Приштина–Чаглавица–Грачаница: Архив Косова и Метохије „Грачаница”.
- Челић, Д. (2014). Својина манастира Високи Дечани – голгота или заштита? У: Г. Марковић (ур.), *Владавина права и правна држава у региону* (стр. 571–594). Источно Сарајево: Правни факултет.
- Челић, Д. (2016). *Заштити стварних права на нејокрејностима лица пројинаних са Косова и Метохије* (необјављена докторска дисертација). Правни факултет, Косовска Митровица.
- Челић, Д. (2021). Ограничења права својине на непокретним културним добрима. *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 55 (2), 545–569. <https://doi.org/10.5937/zrpfns55-31525>
- Gavrilović, A. (2023). Grigorije Camblak's description of the construction of the Dečani church: Its features and models. *Collection of Papers of the Faculty of Philosophy in Priština*, 53(3), 229–245. <https://doi.org/10.5937/zrffp53-44977>
- Tawil, E. (2009). *Imovinska prava na Kosovu: ukleto nasleđe jednog društva u tranziciji*. Priština: Međunarodni centar za tranzicionu pravdu.

Извештаји и публикације међународних организација

- Council of Europe. (2024). *Application by Kosovo for Membership in the Council of Europe*. Retrieved March 10, 2026, from: <https://rm.coe.int/application-by-kosovo-for-membership-of-the-council-of-europe-/1680af1575>
- Cultural Heritage in Kosovo. (2000). *Report on the Post-Conflict Assessment of the Cultural Heritage Situation in Kosovo*. Paris: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO).

- NATO. (n.d.). *KFOR – Key Facts and Figures*. Retrieved May 28, 2025, from: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_48818.htm
- OSCE Mission in Kosovo. (2022). *Cultural Heritage in Kosovo: Protection and Preservation*. Retrieved March 10, 2026, from: <https://omik.osce.org/sites/default/files/f/documents/c/7/522898.pdf>
- Parliamentary Assembly of the Council of Europe. (2024a). *Application by Kosovo for Membership of the Council of Europe* (Doc. 15958, 28 March 2024, paras. 16–18). Retrieved March 10, 2026, from: <https://rm.coe.int/application-by-kosovo-for-membership-of-the-council-of-europe-/1680af1575>
- Parliamentary Assembly of the Council of Europe. (2024b). *Compendium of Amendments / Related Documents to the Report on Kosovo's Application for Membership* (Doc. 15958, 2024). Retrieved March 10, 2026, from: <https://pace.coe.int/en/files/33404/compendium>
- Salsano, A. (2025). *Cultural Heritage under Siege: The Case of Kosovo*. Paris: UNESCO.
- UN Security Council. (2004). *Report of the Secretary-General on the United Nations Interim Administration Mission in Kosovo* (S/2004/348). New York: United Nations. Retrieved March 10, 2026, from: <https://undocs.org/S/2004/348>
- UNESCO. (2004). *Rehabilitating the Heritage in Kosovo*. Paris: UNESCO. Retrieved May 28, 2025, from: <https://reliefweb.int/report/serbia/rehabilitating-heritage-kosovo>
- UNMIK. (n.d.). *United Nations Interim Administration Mission in Kosovo*. Retrieved May 28, 2025, from: <https://peacekeeping.un.org/en/mission/unmik>

Закон и њравни извори

- Европска конвенција о људским правима (Конвенција за заштиту људских права и основних слобода). Рим, 4. новембар 1950. године [Ступила на снагу 3. септембра 1953. године, са накнадно усвојеним протоколима бр. 1, 4, 6, 7, 12 и 13].
- Закон о аграрној реформи и колонизацији. *Службени листи ДФЈ*, бр. 64/45; *Службени листи ФНРЈ*, бр. 16/46 (обавезно тумачење), 24/46, 99/46 (обавезно тумачење), 101/47, 105/48, 4/51 (др. одлука), 19/51 (обавезно тумачење), 42 и 43/51 (испр. обавезно тумачења), 21/56, 52/57 (др. закон), 55/57; *Службени листи СФРЈ*, бр. 10/65.
- Закон о аграрној реформи и унутрашњој колонизацији. *Службени гласник НР Србије*, бр. 5/48, 11/49 и 34/56.
- Закон о основама својинскоправних односа. *Службени листи СФРЈ*, бр. 6/80, 36/90; *Службени листи СРЈ*, бр. 29/96; *Службени гласник РС*, бр. 115/2005 – др. закон.
- Закон о парничном поступку. *Службени листи СФРЈ*, бр. 4/77, 36/77 – испр., 36/80, 69/82, 58/84, 74/87, 57/89, 20/90; *Службени листи СРЈ*, бр. 27/92, 31/93, 24/94, 28/96, 29/98, 49/99 – одлука СУС, 16/2001; *Службени гласник РС*, бр. 115/2005, 111/2009 и др.
- „Кривични закон Косова”. „Службени лист (Gazeta Zyrtare)”, бр. 2/2019, Закон бр. 06/L-074 [Усвојен 14. јануара 2019. године]. Преузето 30. 5. 2025. са: <https://gzk.rks-gov.net>
- Уговор о поклону, бр. 04-464-2914/97 од 6. новембра 1997. године, закључен између Републике Србије и Епархије рашко-призренске Српске православне цркве, Архив манастира Високи Дечани.

Правни изазови заштити својинских права Српске православне цркве на Косову и Метохији: студија случаја манастира Високи Дечани

„Устав Косова”. „Службени лист (Gazeta Zyrtare)”, бр. 25/2008, усвојен 15. јуна 2008. године. Преузето 30. 5. 2025. са: <https://www.assembly-kosova.org>

Судске одлуке

Брумареску против Румуније, представка бр. 28342/95. Пресуда Великог већа Европског суда за људска права од 28. октобра 1999. године.

Бурдов против Русије, представка бр. 59498/00. Пресуда Европског суда за људска права од 7. маја 2002. године.

Бурдов против Русије (бр. 2), представка бр. 33509/04. Пресуда Европског суда за људска права од 15. јануара 2009. године.

Имобилиаре Сафи против Италије, представка бр. 22774/93. Пресуда Великог већа Европског суда за људска права од 28. јула 1999. године.

„Специјално веће Врховног суда Косова”. EULEX, предмет SCC-08-0226 (Apiko): *Judgment of 28 June 2002, annulling the donation contract no. 0464-2914/97 and verifying ownership of SOE Apiko [default judgment pursuant to Art. 295 LCP]*.

„Специјално веће Врховног суда Косова”. EULEX, предмет SCC-08-0227 (Iliria): *Judgment of 28 June 2002, annulling the donation contracts no. 1235 of 9. 8. 1993 and no. 0464-2914/97, and verifying ownership of SOE Iliria [default judgment]*.

„Уставни суд Косова”. Одлука у предмету KI132/15, од 19. маја 2016. године.

„Уставни суд Косова”. Решење о неизвршењу пресуде у предмету KI132/15, од 24. септембра 2021. године. Преузето 10. 3. 2026. са: https://gjk-ks.org/wp-content/uploads/2021/09/ki132-15_VPM_srb.pdf

Хорнсби против Грчке, представка бр. 18357/91. Пресуда Европског суда за људска права, од 19. марта 1997. године.

Интјернетј извори

Аноним. (n.d.). *Под војном заштитом*. Преузето 28. 5. 2025. са: <https://www.decani.org/rs/историја/под-војном-заштитом>

Дечанска повеља – комплетна објава. Преузето 28. 5. 2025. са: <https://arhivsrbiје.rs/novosti/420/kompletna-objava>

Епархија рашко-призренска. (2024, 20. март). *Земља манастира Високи Дечани уписана у Косовски катастар*. Преузето 20. 5. 2025. са: <https://eparhija-prizren.com/sr/saopstenja/zemla-manastira-visoki-dechani-upisana-u-kosovski-katastar/>

Светишње и културна добра уништиени у мартјовском њојрому 2004. њодине. Преузето 5. 3. 2026. са: https://www.media.srbija.gov.rs/medsrp/dokumenti/unisteno_mart2004.pdf

Anonim. (2016, 26. мај). *U Dečanima protest zbog odluke Ustavnog suda o imovini manastira*. Преузето 10. 9. 2025. са: <https://www.slobodnaevropa.org/a/27758699.html>

Letter to Mr. Steiner – Kosovo (2002). *Official Correspondence of the Visoki Dečani Monastery*. Retrieved May 28, 2025, from: https://kosovo.net/theodos_let.html

Nikci, S. (2016, 26. мај). *Kosovski Albanci protestuju protiv odluke o Dečanima*. Преузето 10. 9. 2025. са: <https://balkaninsight.com/sr/2016/05/26/kosovski-albanci-protestuju-protiv-odluke-suda-o-de%C4%8Danima-05-26-2016/>

Danica N. KABAŠIĆ

University of Priština in Kosovska Mitrovica

Faculty of Law

Department of Civil Law

Kosovska Mitrovica (Serbia)

Legal Challenges to the Protection of the Serbian Orthodox Church's Property Rights in Kosovo and Metohija: The Case of the Visoki Dečani Monastery

Summary

The specific political and legal circumstances in Kosovo and Metohija after 1999 have seriously restricted and jeopardized the property rights of the Serbian Orthodox Church, particularly with regard to immovable property of special spiritual, cultural, and historical significance. In practice, the exercise of these rights has often been limited by institutional obstruction, selective application of regulations, and the absence of effective mechanisms for enforcing final court decisions. As a result, ownership has existed only formally, without full legal protection or the effective enjoyment of the rights attached to it. As a case study, the paper analyzes the legal dispute concerning the registration of Visoki Dečani Monastery's ownership rights over 24 hectares of land in the real estate cadastre, despite the existence of valid legal documentation and final court rulings. The dispute lasted for more than twenty years and was not resolved until 2024, outside the framework of regular institutional action and within the broader context of the international assessment of the rule of law situation. Using legal-dogmatic analysis, a case study approach, and the analysis of judicial practice, and drawing on relevant legal acts, court decisions, official sources, and field materials, including access to documentation and communications with participants in the proceedings, the paper examines the legal nature and consequences of the long-term non-enforcement of a court decision. The findings indicate that such conduct may be regarded as a violation of the right to a fair trial and the right to the peaceful enjoyment of possessions, as well as a form of interference with property rights which, by its effects, corresponds to the concept of *de facto* expropriation, given that the owner was prevented from effectively exercising that right. The paper concludes that the absence of an effective mechanism for the enforcement of court decisions represents one of the key challenges to the rule of law, calling into question the very essence of formally guaranteed property rights.

Keywords: Visoki Dečani Monastery; Serbian Orthodox Church; Kosovo and Metohija; restrictions on property rights; right to the peaceful enjoyment of possessions; deed of gift.

Овај чланак је објављен и дистрибуира се под лиценцом *Creative Commons ауторство-некомерцијално 4.0 међународна* (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).

This paper is published and distributed under the terms and conditions of the *Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International* license (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).